

Umframopnun án þjónustu á Borgarbókasafninu í Kringlunni og í Sólheimum:

Tækifæri og áskoranir

Höfundur: Rut Ragnarsdóttir

Inngangur

Umframopnun+ Borgarbókasafnsins í Kringlu og Sólheimum er viðbótarþjónusta við notendur sem felst í því að bjóða skráðum notendum með gilt bókasafnsskírteini að nota aðstöðuna á safninu eftir að hefðbundnum afgreiðslutíma lýkur, eða áður en hann hefst. Notendur sækja um aðgang inn á Mínum síðum á heimasíðu Borgarbókasafns og geta svo heimsótt söfnin í Kringlu eða Sólheimum. Þar geta notendur nýtt sér aðstöðu safnsins, ásamt því að geta fengið bækur og annað efni að láni eða skilað því. Þegar notendur sækja um aðgang gangast þeir við því að virða reglur og ganga vel um. Í reglum um *Umframopnun+* stendur skýrt að ef notandi verði uppvis að því að brjóta reglur eða ekki virða eigur safnsins, áskilur safnið sér rétt til að afturkalla aðgangsheimildir viðkomandi án viðvörunar. Svona fyrirkomulag getur falið í sér mörg tækifæri fyrir safnið og notendur þess, en að sama skapi eru ýmsar áskoranir sem hafa verður í huga.

Umframopnun bókasafna tíðkast víðast í löndunum í kring um okkur og hefur Borgarbókasafnið horft mikið til frænda okkar Dana í því samhengi. Ástæðan fyrir því að ákveðið var að hefja þessa vegferð var fyrst og fremst til að auka þjónustu við notendur, en svo má einnig sjá hag í því að stytta hefðbundinn þjónustutíma og bjóða upp á umframopnun í staðinn. Hér á eftir verður farið í helstu kosti þess að bjóða upp á þessa þjónustuviðbót, sem og lýsa reynslunni fyrstu misserin.

Af hverju að bjóða upp á umframopnun?

Umframopnun+ er frábær viðbótarþjónusta sem stendur öllum notendum bókasafnsins 18 ára og eldri til boða. Opnunartími bókasafna er oft á tíðum takmarkaður, vegna takmarkaðs fjármagns sem fæst í rekstur þeirra. Það mætti segja að flest, ef ekki öll bókasöfn myndu vilja opna dyr sínar fyrir gestum í fleiri klukkustundir er nú þegar er svigrúm til. Eins er þörfin í samfélaginu eflaust alltaf meiri en það sem söfnin geta boðið. Umframopnun svarar þörfum þeirra sem ekki komast á safnið til að sækja sér efni á hefðbundnum afgreiðslutímum, léttir undir með fjölskyldum sem vakna snemma, auðveldar nemendum að sinna heimanámi með því að veita aðstöðu sem hentar, ásamt heimildum í bókunum allt um kring. Eins eru í boði tölvur og prentþjónusta fyrir þá sem það þurfa.

Fyrir hvern?

Opið bókasafn án þjónustu getur verið hagkvæmt fyrir ýmsa aðila. Samfélagið í heild hefur ávinning af auknu aðgengi að bókasöfnum. Bæði með tilliti til bættrar aðstöðu til náms, afþreyingar og ýmissa verka, sem og aukins aðgengis að upplýsingunum og afþreyingarefni sem söfnin veita aðgengi að. Ávinningur safnsins er aukin ánægja meðal notenda, aukin aðsókn og bætt samkeppnisstaða gagnvart öðrum aðilum sem bjóða upp á aðgengi að stafrænu efni. Eins má líka minnast á að af þessu getur hlotist sparnaður í launakostnaði fyrir rekstraraðila bókasafna. Hér þarf þó að hafa í huga að skortur á starfsfólki gæti haft neikvæð áhrif á þjónustugæði, öryggi og viðhald safna.

Mynd 1 og 2: Borgarbókasafnið Kringlunni

Hvernig hefur gengið?

Það er óhætt að segja að ferlið við að koma *Umframopnun+* á laggirnar hafi bæði verið langt og strangt. Í innleiðingunni var leitað til danska fyrirtækisins Biblioteka, sem sérhæfir sig í ýmsum tæknilausnum fyrir bókasöfn um allan heim; sjálfsafgreiðsluvélum og tæknibúnaði fyrir umframopnanir svo eitthvað sé nefnt. Tæknimenn á þeirra vegum komu til landsins til að setja upp nauðsynlegan tæknibúnað og sáu um uppsetninguna í samvinnu við Upplýsingatækniþjónustu Reykjavíkurborgar (UTR).

Í búnaðinum sem kemur frá Biblioteka er meðal annars myndavélaeftirlitskerfi, aðgangsstýring með innskráningarlyklaborði sem leyfir notendum að skrá sig inn með kennitölu eða bókasafnskorti, netþjónn sem stjórnar inngangi notenda og forrit sem heldur utan um stjórnina á öllu þessu. Breyta þurfti stillingum á öryggiskerfi safnsins og það reyndist ekki einfalt, en eftir marga tölvupósta til öryggisfyrirtækisins og þó nokkrar heimsóknir frá tæknimönnum þeirra hefur greiðst úr málum.

Þó nokkrar tafir urðu á verkefninu vegna þess hve hægt gekk að fá UTR til að vinna að verkefninu með Biblioteca, enda er þetta í fyrsta sinn sem svona kerfi er sett upp hjá stofnun á vegum Reykjavíkurborgar. Í sumarlok í fyrra, 2024 var þó loksins komin á tenging og hægt var að byrja að bjóða þjónustuna. Ákveðið var að opna formlega á bókasafnsdaginn í byrjun september 2024.

Þegar þessi grein er skrifuð er þó ekki komin á full virkni. Erfiðlega gengur að koma á tengingu milli umframopnunarkerfis Biblioteca (Open+) og Gagnis (Ölmu). Vinna við að tengja kerfin er í gangi, en þangað til full tenging næst, má segja að umframopnun safnsins sé í tilraunafasa.

Fyrir utan óþarflega marga tæknilega erfiðleika í byrjun hefur þessi viðbótarþjónusta gengið framár vonum. Á þriðja hundrað notendur eru nú þegar skráðir með aðgang, bæði í Kringlu og í Sólheimum. Engin vandamál tengd notendum hafa komið upp og notkunin er mikil.

Það tók talsverðan tíma að koma öllum þáttum *Umframopnunar+* inn í vinnuumhverfi starfsmanna og þurfti að breyta mjög miklu í vinnulagi og verkferlum. Tafir á tæknilegu hliðinni gerðu þó að verkum að starfsfólk hafði nægan tíma til að þróa og æfa nýtt verklag og þegar þjónustan var loksins formlega opnuð voru öll tilbúin. Ekki var laust við að efasemda hafi gætt hjá starfsfólki í byrjun, en eins og með allar breytingar, er erfiðast að takast á við þær í byrjun. Með tíma og reynslu hurfu þær áhyggjur að mestu leyti.

Mynd 3: Borgarbókasafn Kringlunni. Öll aðstaða er aðgengileg fyrir gesti sem nýta sér Umframopnun+

Framtíðarsviðsmyndir

Með réttri stýringu getur umframopnun bókasafnsins aukist enn frekar, og mögulega á öðrum útibúum Borgarbókasafns. Ef notendur virða reglur og öryggiskerfi virka vel, getur þetta fyrirkomulag opnað dyr fyrir lengri opnunartíma á öðrum menningarstofnunum.

Umframopnun+ er spennandi tilraun sem getur gert söfnin að enn eftirsóknarverðari menningarmiðdepli fyrir alla aldurshópa. Eftirspurn eftir sveigjanlegri þjónustu eykst stöðugt, og ef vel tekst til, gæti hún styrkt markmið okkar um betra aðgengi að menntun og menningu fyrir öll og fært okkur nær framtíðarbókasafninu.

Nánari upplýsingar um *Umframopnun+* ásamt skráningu, má finna á heimasíðu Borgarbókasafnsins.